ЦЕТИЊСКИ ВЈЕСНИК

ИЗЛАЗИ СРИЈЕДОМ И СУБОТОМ

Цијена: за Црну Гору на годину 10 круна, на пегодине 5 круна: зап земље 15 франака у злату

Уређује: **ОДБОР**

Адреса: „Цетињски Вјесник“ — Цетиње; Adresse: „Le Courrier de Cettigne“ — Cettigné (Monténégro)

За ЦРНУ ГОРУ појединн број 10 пара.
За СТРАНЕ ЗЕМЉЕ појединн број 20 пара.

БРОЈ 101. — ЦЕТИЊЕ. ПЕТАК 23. НОВЕМБРА 1912. ГОД. — ГОДИНА **V**.

Ратне слике са Груде

(Од нашега нарочитога извјештача)

Страхоте савременога рата на нашем бојишту испред Скадра приказале су се до појединости тачно и јасно ноћу између прошлога понедјељника и уторника.

Киша, досадна киша, која шест недјеља не престајаше сипати из густих облака; која својом непрекидношћу натјерује у душу сумор и очајање; која у војника сатире отпорну снагу више него и најсавршеније ватрено оружје, — згусла се тога вечера на нашем бојноме пољу у загушљиву, влажну, студену маглу. Сав онај велики простор међу Скадарским Језером и Арбанаским Алпама притиснули су слојеви магле, коју тама мочарне ноћи позне јесени чини још гушћом и тежом.

Мрак на све стране у даљини.

Логорска ватра, силуете ратника, који су се око ње згурили, ту и тамо свјетиљке, које једва освјетљавају до крајности блатњаве путање међу шаторима, и разговори чланова Главног Штаба — то је једино што вас ноћу подсјећа на живот у овоме простору, пуноме језе и студени. Из прикрајка испод једнога малога прокислога шатора, кад престане прича око огња и пуцкарање пламена, кроз тишину ноћи зачује се зврцкање телеграфскога тастера, који средством електричне струје у ритмичним интервалима у далеки мрак, у невиђене позиције односи и доноси важне извјештаје и наредбе. А поред њега у рукама другог неуморног телеграфисте одјекује болни звук телефонске сирене, која се јавља као јека у планини и даје присутнима на знање, да неко од војних главара тамо негђе од Кира или Бардањолта или ко би знао од куда жели да нешто важно саопшти или да добије какву још важнију инструкцију од генерала Вукотића.

Прошло је седам часова у вече.

Под некијем шаторима још трепере свијеће. На ономе у највишој мјери ограниченоме простору око мотке која држи шатор поред мале свјетиљке посиједали главари. Неки скрстио ноге испод себе и сједи, неки се опружио по мокроме сијену, неки скрхан од умора и невремена завалио се у прикрајку и тобоже дријема, а онамо чује сваку ријеч разговара и чека као затегнута жица да скочи на први необичан глас. По шаторском платну клизи студена вода и по која кап падне за врат ономе који лежи. Нико се не стреса, нико не обзире на теготе.

Око $7^{1}/_{2}$ часова запуцаше пушке.

Свак од присутних равнодушан.

Пушчана паљба биваше све јача. Долазила је из даљине, из поља. Лако се могло распознавати кретање звука и по томе оцјењивати којим се правцем борба развија и и од куда је пошла.

На такве ноћне борбе сви су у логору навикли. Да их дужност не зове да буду на опрезу и да прате ток битке, слободно би могли спокојно спавати. Нерви су се тренирали. Прасак пушака ноћу на ратника нема утицај црне кафе.

У логору настаде живост. По глибу гацају тамо и амо војници и официри. На опрезу су. Излазе на узвишење да ослушкују. Без пардона у мраку спотакне се потчињени о старјешину. Нико никог одмах не разпознаје. Прст пред очима се не види. По тихоме разговору судећи, иза логора на једноме узвишењу стоји читава гомила људи. Обрнути су према Скадру. Џепна електрична свјетиљка за тренутак два разбије таму. У густоме кругу главара и војника стоје Књаз Петар и генерал Вукотић и прате ток ноћне борбе.

Појединачна пушчана паљба претвара се у учестану.

Пуцањ првога топа проломи ваздух. Небо се освијетли изнад логора. Колутови облака и бјеличасте магле распрсли се на све стране. Бљесак топовске ватре као да је у треп ока распорио васиону. Опет иза тога мрак, који цара звијук гранате. Ухо је прати како муњевито струји одређеним правцем и пада на изабрано мјесто доносећи смрт и уништење. Уображава се да је то разорење много веће зато што се очима не може пратити.

Топ изазива топ. Један другоме секундирају гласом громова и обиљежавају ђуладима у ваздуху путеве трагом пламених стријела.

Учестана пушчана паљба већ се претворила у плотунску.

Чисто се распознаје по звуку, како се фронт борбе шири, а линија продужава. Почиње у десно у пољу код Језера, па се прихваћа у средини у Штоју. Ту застаје, појачава се и држи високу мјеру напетости.

Сви су наши топови у акцији. И турски. Вјешти артиљеристи по звуку распознају један од другога. Наши опсадни топови својим треском, својим бљеском, својом грмљавом претварају сав онај велики простор борбе у прави пакао, у којем гиганти дијеле царство и огњем и крвљу записују међе. Осјећате да сте у близини неког комјешање и клања, које у тренутку коси стотине живота. Мрак не допушта да се добије свијест о величини закрвљених, о количини проливене крви, о дубини несреће, коју ствара та ноћна кланица, снабдјевена свијема најсвирепијим техничким средствима, која је човјек пронашао да лакше закоље човјека.

Настане ли мала почивка топовске ватре, чујете ритмични хитри звук митраљеза.

Зар и они! Мало ли је погибије од претешких граната!

Мора да је неко покушао изаћи из својих позиција, чим се јавио митраљез да га поздрави.

Одиста, према телефонском извјештају команданата са линије, Турци су хтјели да напусте своје шанчеве и да полете на наше. На велико своје зло изађоше. Митраљези са нашега фронта их вратише, т. ј. покосише. Први зраци сјутрашњега дана вјерно су фотографисали ужасе, што их учинише наши митраљези.

Ни плотуни пушака, ни грмљава топова не створише толико као митраљези свијест о страхотама ове ноћне битке. Граната свуда и на свако мјесто не падне, пушка својим куршумом све и свакога не обухвати, али митраљез својим хладнокрвним полукружним покретима просипа пустош и смрт тако поуздано, тако брзо на великоме простору, који за тренутак захвати и све, што се на њем затекне, смлати. Немогућност гађања због мрака осталим родовима оружја, он је накнадно својом акцијом.

Послије једнога часа битке под шатором је примап преко телефона извјештај.

Команданти свијех одреда били су у вези са Главним Штабом.

Разговор жив, снажан, одсјечан, војнички кратак.

Најприје се јавља десно крило.

Садржина командантова рапорта: *Турци* на својем *лијевом крилу у $7^{1}/_{2}$ час. вечерас покушали из својих позиција учинити испад и напасти на наше десно крило. Предстраже их одмах опазиле, започе пушкарање, које обухвати сву линију. Бој траје. Непријатељ већ сузбијен.*

Затијем стиже извјештај са средине фронта, па са нашега лијевога крила.

Сви потврђују горњи извјештај, сви завршавају са: *бој траје.*

И заиста траје. То сви у Главноме Штабу виде, чују и осјећају. Виде бљесак топовских муња у ваздуху, чују плотуне и митраљезе и осјећају како им се земља под ногама тресе.

У $9^{1}/_{2}$ часова престаде борба, да се послије по часа већом снагом обнови и продужи до 11 час. ноћи. Око 1 час по поноћи бијаше на врхунцу јачине. Трајала је до 3 часа у зору.

Протекла је читава ноћ у затегнутој пажњи, која је упрегла у акцију сву физичку и душевну снагу.

Кад се Главни Штаб вратио у зору с оближњег узвишења логорској ватри, ова се већ била готово претулила. Сви посједаше заморени око жара. Претресало се питање о циљу турског испада и сви се сложише у мишљењу, да их је на исти нагнало очајање, које је послије ове дуге ноћне борбе, за Турке веома неповољне, морало постати још теже.

Неки су код поново наложене ватре до зоре сједили, гријали се, ћутали и размишљали.

О чем?

Има ли пера да ухвати та размишљања, музике да изрази та осјећања!

Али једно је осјећање од свијех тијех најдубље.

То је осјећање дивљења и вјечите захвалности онијем лавовима, онијем витезовима, онијем славним синовима ове земље, који с пушкама о рамену пред утврђењима скадарским у мочарама, на студени и киши већ шест недјеља неустрашиво стоје, и дању и ноћу јуначки вршећи своју дужност.

Његово Величанство Краљ Господар 28. октобра ове године упутио је бригадиру В. Лазовићу телеграм сљедеће садржине:

Бригадиру В. Лазовићу
Груда

Мојијема храбријема Кучима од оба баталиона и баталиону Братоножићском упућујем Мој Краљевски поздрав и захвалност Моју за њихово јуначко држање пред непријатељем и даривам свакојему барјаку по златну медаљу; на сваку чету по пет златнијех медаља а по 35 на чету сребрнијех и уз то 120 наполеона за напојницу.

Историја наше домовине славиће јунаштво три баталиона. — Нек живе Кучи и Братоножићи, Моји соколови.

Краљ

Бригадир Лазовић је прочитао овај телеграм пун очинске пажње дотичним баталионима, који су га саслушали необичном радошћу и одушевљењем. Бурно и дуготрајно, пуно захвалности, оданости и прегнућа клицање „Живио Господар“, орило се на пољима Пострибе, над зидовима старог Скадра.

Бригадир Лазовић, пак, у име дотична три баталиона послао је Његовом Величанству Краљу Господару сљедећу захвалницу:

Његовом Величанству
Краљу Господару
Ријека

Твоји Кучи и Братоножићи примили су Твоје високо одликовање с оном оданошћу и захвалношћу каква је својствена само Црногорцу.

Барјаци у њиховим рукам никад заборавити неће да су Твоји, да су Цара јунака, да над њима лебди сјен Обилића. Они ће с њима ићи даље напријед и само напријед, да своме витешком Господару положе нове ловорове вијенце на већ славом окићену главу Твоју.

То је циљ наша, то је завјет наш, то је светиња наша коју ћемо чувати до посљедњег.

Живио Господару на понос и славу Црне Горе и Српства.

Испред Твојих вјерних Куча и Братоножића

Бардањолт, 19. XI 1912.

Одани Бриг. **В. Лазовић.**

Рат на Балкану

Наши извјештаји

Мурићани, 21. новембра. — (Стигао у вече). Двадесетог овог мјесеца, у вече, Турци су из својих опкопа напали на наше предстраже око висова Широчке Горе, у намјери да наше потисну и поврате раније изгубљене позиције. Велика митраљешка и пушчана паљба трајала је до 11 сати ноћу, а турски топови сипали су ватру са свих утврђења, нашто је и с наше стране одговарано са дугачког фронта. Око 1½ сат по поноћи Турци су поново отворили били ватру на наше десно крило испод Тарабоша, те је препуцавање настављено, али са мањом жестином, до јучер у јутро. — Наши су енергично дочекали и сузбили непријатеља, који се повукао у нереду иза пређашњих својих позиција, те, колико се зна, с наше стране погинуо је један официр, а рањено осамнаест војника. Турски губитци су много већи.

Мурићани, 22. новембра. — Данас је саопштена наредба и овом одреду да настаје примирје. Ова је вијест учинила непријатан утисак на војску, жељну боја и одсудног јуриша на Тарабош, тим прије што се поуздано рачунало да се више неће спријечавати атак на Скадар и околна утврђења, чији је пад био извјестан за најкраће вријеме.

Петроградски „Вјесник“ —

Протокол о примирју

Софија, 21. новембра. — Синоћ у 8 сати потписан је у Чаталџи протокол о примирју према тексту, кога је Данев предложио. Ратујуће стране задржавају садашње положаје; опсједнута утврђења неће се снабдијевати с храном; војска бугарска снабдијеваће се храном преко Црног мора и Једрена; преговори о миру отпочеће у Лондону 30. новембра тек.

Вијести из Цариграда

Цариград, 21. новембра. — Брод „Митад паша“ довезао је из Констанце 40 сандука муниције, а брод „Акденц“ 230 масака и коња. Говори се да је врло велики број официра затворен ушљед преметачине, којом су откривена слагалишта оружја. Крстарице „Барбароса“ и „Тургут Рајс“ оштећене су. Оклопница „Махмудије“ у пратњи пет контраторпиљера и шест торпиљера упутила се пут Дарданела, у циљу да сузбије случајни напад грчке флоте.

Потписан протокол о примирју

Софија, 21. новембра. — Протокол је потписан у име Бугарске, Србије и Црне Горе. Грчка је задржала себи право усвајања кроз 24 сата, али у случају да не би пристала, ипак ће судјеловати у преговорима о миру.

Цариград, 22. новембра. — Отомански изасланици приспјели су синоћ из Башчекеја и донијели протокол о примирју. На министарској сједници иза тога присуствовали су Решид паша, берлински посланик Осман Низами паша, а по свој прилици и Норадунгијан. Званичном објавом саопштава се потпис примирја са Бугарском, Црном Гором и Србијом. Вијести о прекиду балканског савеза из основе су лажне. Грчка ће такође кроз два дана потписати примирје. Преговори о миру водиће се у Лондону и почеће 1. децембра (н. с. к.), кад ће такође почети снабдјевање храном опсађених мјеста.

Нови бугарски успјеси

Софија, 22. новембра. — Бугарске трупе заробиле су колону Џавер паше, послије заузећа Кечана и концентрисале су њихову главнину у околици села Махмудкеја, Пикмилис и Јамали. Заузеле су висове Лурудаг, Хубра и Кушка, врло важне стратегијске положаје на сјеверу од Галипоља. Послије потписа протокола о примирју издате су наредбе бугарским армијама, да обуставе непријатељства.

— Бечки Кор. Биро —

О закључењу примирја

Лондон, 20. септембра. — Овдје је стигла вијест, да је примирје потписано.

Аустроугарска и Италија за Арбанасе

Рим, 20. новембра. — „Стефани“ јавља из Валоне: консули аустроугарски и италијански обавјестили су Исмаил Кемала, да њихове владе, које су увијек гајиле најдубље симпатије за арбанашки народ, поклањају највећи интерес развићу и независности Арбаније и да ће је у томе морално потпомоћи. Исмаил је захвалио у име арбанашког народа.

Српски Престолонашљедник у Солуну

Атина, 21. новембра. — Престолонашљедник српски приспио је јуче у Солун. На станици га је дочекао Диадок, грчки принчеви, почасна чета са заставом и музиком и префект вароши. Престолонашљедник ће остати два дана.

Примирје потписале све осим Грчке

Цариград, 21. новембра. — Примирје је потписано између Турске, Бугарске, Србије и Црне Горе.

Цариград, 22. новембра. — Турска, Бугарска, Црна Гора и Србија закључиле су примирје на неодређено вријеме. Ако ратујуће странке не би дошле до споразума односно мира, те кад би требало продужити рат, ратујуће странке морају се о томе узајамно обавијестити 48 сати раније. Неутралне зоне, којима ће се спријечити додири одредиће се од стране дотичних генерал-штабова. Ради одређења тих посебних зона Црногорци ће послати нарочите изасланике у Скадар, а Бугари у Једрене.

Снадбјевање Једрене и Скадра храном

Цариград, 22. новембра. — Влада је већ предузела мјере за пошиљку хране у Скадар и Једрене. Народ из тих вароши моћи ће ићи куд хоће.

„Фремденблат“ о садашњој кризи

Беч, 22. новембра. — „Фремденблат“ пише: Искрени и лојални напори тројног савеза и тројног споразума спријечили су нове компликације, које су могле искрснути од балканског рата и надати се да ће се криза садашња уредити дипломатским путем; изненађења би се могла појавити само с оне стране, које не припада двијема групама европских велесила.

Грци бомбардују Валону

Рим, 22. новембра. — „Стефани“ јавља, да су јуче двије канонијере грчке бомбардовале Валону. Шрапнели су се распрскавали између консулата аустро-угарског и италијанског. Послатом парламентару командант грчких бродова одговорио је, да се варош мори предати Грцима, који ће братски поступати са Арнаутима, нашто су се бродови удаљили. Исмаил Кемал је телеграфично протестирао код велесила и Грчке.

Арбанашко питање и Међународно право

Конзервативне „Петроградске Вједомости“ о овом горућем питању у журналистици доносе слиједеће сасвим објективно научно мишљење:

—

Аустроугарска, подржана Италијом подигла је ново питање о самосталности Арбаније, и то баш у часу, кад су црногорска, србијанска и грчка војска већ заузеле све земљиште на коме живе Арбанаси.... Успјеси савезнички поништили су балкански status quo, и о њему већ нико не говори. Зашто се сада искључује само Арбанија? Зашто Аустрија и Италија не сматрају њу као дио већ поништенога status quo, него као још прије одвојену аутономну јединицу?

Савезници су заратили са свом турском царевином у цијелом њеном саставу, и силом оружја заузели све земљиште Јевропске Турске, осим неких тачака. Право завојевања (debellatio) предало је савезницима сав Јевропски простор Турске, у ком спада и Арбанија. То је ultima ratio да се завлада земљиштем, начин освајања од старине, који је остао у снази до сада.... то је логика свршеног чина.

Да би ова принуђена предаја владања потпуно одговарала принципима међународног права, потребно је: 1) фактично заузимање земљишта, и 2) сагласје уговаравајућих држава у уговору мира.

Остављајући први услов на страну као свршени чин, прелазимо на други услов. Сједне стране рат још није свршен, и уговор још не закључен: зато се не може подизати ово питање о интервенцији. С друге стране, само од Турске зависи, да ли ће она пристати или не на услове савезника, и у сваком случају њој припада први глас. Док се трактат не закључи, са гледишта међународног права, није допуштена интервенција треће странке, која може бити мотивирана само са гледишта нарушених интереса, предвиђених трактатом, те треће странке. Трећи је услов предаје владања фактичка покорност становништва. У овом случају нека арбанашка племена боре се у редовима савезника; огромна већина у Косовском, Скадарском, Битољском и др. вилајетима покорила су се побједитељима и предала оружје, и ако је ова покорност принуђена то је у сваком случају беспорни факт у овом моменту.... Најпослије, они Арбанаси, који још стоје на страну Турака и боре се против савезника, мире се с овима, и сматрају се покорени, којима се не даје никакве аутономије.

Неки публицисти истичу принцип потребитог формалног сагласја становништва покрајина, које се освајају, т. ј. плебисцит, који се тобож и примјењивао на основу туринске конвенције. Г. 1860 становништво Нице и Савоје сагласило се на поданство француско. Г. 1863 такође је било упитано становништво Јонских острва дали прима грчко поданство; прашким трактатом било је установљено да сјеверни дио Шлезвига неће припасти Прусији без сагласја дотичног становништва. Али коме није познато да је у прва два случаја одиграна проста комедија? И била је разиграна само зато, што се унапријед знало, да је то била жеља становништва. Било би смијешно питати

ПОДЛИСТАК

ХЕРЦЕГ ФЕРЕНЦ

— Разговор са њиме о Црној Гори —

Др. Беба Полит

Сад у ово епохално доба, кад је цио свијет упро свој поглед на оно парче земље које је досад само као географски појам постојао за Неславене. Сад кад једни са поносом у срцу, а други са злобом али ипак дивљењем, прате јединствене догађаје Црне Горе. Да сад у овоме моменту је баш најинтересантније знати шта поједини знаменити људи о Црној Гори мисле.

Могу рећи да ми је баш мило било што ми се је сад пружила прилика да о Црној Гори могу говорити са савременим највећим мађарским књижевником и послаником на државном сабору: Херцег Ференцом. Држим да нема интелигентног грађана Угарске коме име: Херцег Ференц не би било познато. Он је послије Јокаиа најпопуларнији мађарски књижевник, па и ми Срби га, нарочито радо, читамо и преводимо. Као што је Херцегов стил, симпатичан, природан; така иста му је и спољашност. Његова висока, готово атлетска појава и његово веома симпатично лице, — са карактеристичним цртама и духовитим плавим очима, — чине на човјека питом али ипак енергичан утицај. У опште сва његова спољашност и отворен, неусиљен начин како се спрам људи понаша, одаје нам, човјека великог калибера и европејскога образовања, који ама свакога, својим духом задобије. А нас Србе је још осим свега тог, нарочито и зато задобио; зато, јер Херцег спада у оне ријетке Мађаре који са Словенима симпатишу. Ја сам чула за ту његову симпатију, а једном ми је и приповиједао да му се је, од свију српских земаља — кроз које је путовао — најбоље допала Црна Гора. Сасвијем је природно — пошто сам све то већ знала, — да ме је јако интересовало да баш сад, — кад се је сва шовинистичка штампа дигла против Црне Горе — чујем мишљење о њој, од тако једног великог Мађара као што је Херцег. И ево прије неколико дана се на моју велику радост са њиме састадох. Наравно прво што смо почели говорити (у опште то је сад само тема) био је рат. Ја сам ту добру прилику одмах зграбила и замолила Херцега да ми своје мишљење о Црној Гори каже. Тај разговор је отприлике овако текао:

Ја: Молим Вас, Господине посланиче, кажите ми своје мишљење о Црној Гори. Ви сте ми то већ давно обећали, а држим да никад не би актуелније било но до сад.

Он: О молим драге воље, драга госпођице; само то је врло многострана тема. Гдје да почнем, шта да кажем? Најбоље изволите Ви стављати питање а ја ћу Вам одговарати.

Ја: О молим, молим особито радо, ја ћу Вас већ питати, само да вам не буде и сувише. Не само да ћу Вас питати, него ћу ево (на то извадих свој нотес) ако дозволите биљежити Ваше говоре и т. д.

Он: (насмије се) и овјековјечити? Јелте?

Ја: Јесте, овјековјечити их у новинама. Ако немате ништа против?

Он: (устаје и поклони се).

Изволите само, врло ласкаво.

Ја: Е онда је све allright! Дакле молим. Ево мог првог питања:

Ја сам чула већ да сте били у Црној Гори? Јесу Вам позната црна брда?

Он: Јесте, био сам. Неко вријеме сам се бавио са историјом Југословена — могу рећи: једна од најтежих, дирљивих студија. А Црну Гору тако познајем као сваки туриста који са отвореним очима путује.

Ја: А које сте дјелове молим видјели у Црној Гори?

Он: По которском серпентину сам се у два маха возио горе на Цетиње. Из престонице сам се једаред спустио до обале Скадарског Језера у Жабљачки крај. Једаред сам се из Антивари на коњу попео у Вирпазар, затим сам на лађи прешао Скадарско Језеро, погледао сам Скадар и католичке албанске крајеве, као и неке тачке малисорских брда. А у двије црногорске приморске вароши у Антивари и Дуљчино сам више пута своју јахту искрцао.

Ја: А какав је на Вас утисак учинила држава и народ?

Он: Какав? Као слика: у својој мрачној величанствености, једно најдирљивије парче земље на свијету. А о крају око Ловћена би се могло мислити да га је створила грандиозна и жалосна фантазија Дантеа. — А народ? Народ је најаристократскије издање, дивног југословенског типа. А иначе је тако исто интелигентно и симпатично племе као Југословени у опште. А по површним путописима информираног туристу, веома изненађује у Црној Гори нарочито чистоћа и безусловно поштење народа. Кад сам по други пут изашао кроз црна брда, био сам у друштву једног Француза. Кад смо се у мрачним провалама састали са једном четом наоружаних Црногораца, запита ме Француз: да ли је овај крај опасан? а он се је здраво зачудио, кад сам му ја рекао: да се овдје међу дивљим стијенама може сигурније осјећати, него на париским булварима. (Тамо су се баш онда одигравали apache шкандали).

Ја: Госп. посланиче, дали сте упознали Краља Николу?

Он: На жалост не! Краљ (још онда Књаз) се је оба пута, кад сам био на Цетињу, налазио ван престонице. — И то увијек из типичног балканског узрока: мора је на граници турској реда чинити, гдје су се повреде границе дешавале. Међутијем ја Краља Николу I. држим за једног од најзнаменитијих људи нашег доба. Као војник, као владалац, као пјесник, као дипломата и као отац је за дивљење успјеха постигао. Увјерен сам: да је имао он на расположењу изворе једне велике државе, онда би га покољења спомињали међу највеће владаоце историје.

Ја: А кажите молим лијепо шта мислите о садањем рату? Не налазите да је то директно потреба балканских народа. Да се сада за њих то ради: егзистирати или не егзистирати. Јер народи који се не могу индустриално развијати, не броје, Крићане, желе ли се присајединити Грчкој? А дотична тачка прашког трактата није се ни премјењивала, него је била поништена г. 1878. Од г. 1870. плебисцит је био сасвим напуштен, о њему се не говори у франкфуртском уговору г. 1871 ни у берлинском уговору г. 1878. Без сагласја становништва Њемачка је присајединила Елсас-Лотарингију, Русија Батум и Карс, Аустрија Босну и Херцеговину, Јапанија Кореју, Италија Триполис и Киренајку.

Ако Турска закључи трактат са савезницима, у ком ће се говорити о уступању свих заузетих покрајина Јевропске Турске, у том броју и Арбаније, тај уговор, закључен компетентном влашћу, обавезан је за све становништво. Овај основни принцип публичнога права не трпи никакву изнимку, и становништво Арбаније, као цијеле Турске, нема никаква права да противуставља своју вољу рјешењу државне власти.

Толико мање имају права Аустрија и Италија, да се мијешају у ствар, која се тиче само ратујућих странака, па да подижу арбанашко питање. Аустрија уз то особено подиже своје претензије на основу врло клизавом за њу саму: она истиче не наружење њезиних интереса раздиобом Арбаније, — што би међународно право допуштало, од чега се она уклања, јер она ту нема реалних интереса, а неће да открије своје карте — него Аустрија истиче сентиментални за политику принцип: Арбанија треба да буде самостална зато што је она етнографска јединица.... Аустријским политичарима било би приличније и безопасније да не дирају у тако шкакљиво питање.

Свакоме је очевидно, да се Аустрија мање од икога интересује судбом Арбанаса, него тежи за своје политичке сврхе. Изгубивши наду даљег ширења на Балкану и бојећи се значаја балканског савеза, она тежи да уњ уклини и народно тијело, које би било слијепо оруђе њене политике. Њој је до тога, да на ма који начин проникне на Балкану, да тамо нађе опорну тачку, а будућност, загонетна, пуна изненађења, с временом ће показати, што и како треба даље радити.

Мијешајући се тако журно у ствар ратујућих страна, нарушавајући тако јавно све принципе међународног права, стварајући арбанашко питање, Аустрија хоће само да застраши балканске савезнике.

Говор њемачког držав. канцелара Бетман Холвега о ситуацији на Балкану

Приликом расправе у њемачком Рајхстагу о државном прорачуну за 1913. г. узео је ријеч државни канцелар Бетман Холвег да одговори на нека питања упућена од стране вођа народне либералне и социално-демократске странке, о ситуацији на Балкану. Државни канцелар је одмах у почетку свог говора нагласио да је ситуација на Балкану прилично замршена и да скреће на себе пажњу цијеле Европе, па и њемачког парламента. Од стране велесила били су предузети опетовани кораци да се прилике у Турској побољшају и среде, али се међутим наишло на велике запријеке религиозног и народног карактера.

Кад су се сви покушаји изјаловили, морало се са неком сигурношћу рачунати на то да ће одједном страсти избити свом елементарном снагом. Настојање великих сила ишло је за тим, да се пожар по могућности спријечи и да на Балкану не дође до рата свију против свима, односно да се у тај рат неби умијешале и друге велике силе. Но у току ове године расположење између Турске и балканских држава заоштравало се све више, те се оружани конфликт уза све настојање није дао спријечити. Поименице се држало, да је тај сукоб неизбјежив, кад су балканске државе склопиле савез међу собом. Кад се дакле увидјело да је рат између Турске и балканских држава неизбјежив, настојање великих сила ишло је за тијем, да се прије свега и под сваку цијену локализује садашњи рат, што је до сада и успјело, те се надати да ће то тако и даље бити.

Догађаји на Балкану не тичу се директно Њемачке и у многим тачкама интереси ове заостају за онима осталих великих сила.

Али за то ипак у низу догађаја и посљедица имаде и Њемачка право и дужност, да каже своју ријеч, нарочито с погледа на нови ред, који ће се увести на Балкану и који мора у *негдашњој* Турској осигурати садашње њемачке повјериоце. Осим тога Њемачка је дужна приликом увођења новог реда на Балкану уложити своју ријеч и свој ауторитет у корист својих савезника.

Даље је канцелар говорио о интересима велесила у овом рату и односајима који владају између Њемачке и Турске.

Арбанаске прилике

Д-р Нико Жупанић, Словенац, кустос Народног Музеја у Биограду и угледни научник написао је лијеп чланак о српско-арбанаском питању. Чланак се осврће и на политичку страну овог питања, но ми ћемо овдје изнијети само стварна разлагања, која гласе:

У политичко-географском погледу Арбанију сачињавају два вилајета: скадарски и јањински, који скупа немају ни 800 000 становника. У погледу националитета њено је становништво нехомогено, јер броји 110.000 Грка, готово исти број Цинцара (Влаха) и око 100.000 Словена, тако да у језиковном погледу једва остаје по милиона Арбанаса, који треба да састављају и уђу у састав самосталне арбанаске државе. С погледом на вјероисповијест влада још већа хетерогеност. Тако има 335 956 римокатолика и православних, даље 362.311 муслимана и 3.430 жидова. Што се тиче пак гравитирања у национално-културном погледу, у јужној Арбанији станују Грци и православни, који су, ако не по језику, оно у културном погледу потпуно прецизирали и ову област, коју је Грчка већ посјела, и из ових разлога с правом претендује, да је анектира, она би напустила само оружаном силом нагнала на повлачење. Онај остатак од 400.000 Арбанаса, који би био остао за образовање арбанаске државе, у већини су муслимани, а тек мањим дијелом католичке вјероисповијести и на тај би начин новообразована арбанаска аутономна Арбанија била једна нова муслиманска држава у свијету, што за данашњу културу у Европи и њене идеале представља један анахронизам.

Ако се овај вјерски моменат још мало дубље узме у обзир, јасно је, да Арнаути муслимани на оваквом културном нивоу, на каквом данас стоје, никако не би могли поднијети равноправност са Хришћанима.

Међутим при својој бројној и економској надмоћности над овима они би били у стању свој престиж вазда и одржати, што би опет при познатој дивљини и необузданости Арнаута морао бити осјетан притисак за Хришћане.

Најзад, ако би се у начелу чак и допустило образовање аутономне Арбаније, настаје питање, ко би у дјело привео, ко би реализовао ту организацију. Арнаутска су племена навикнута на примитиван необуздан и пустолован живот, уживајући пуну неодговорност за своје поступке и не дајући „ни Богу божје ни цару царево". Ко би хтио, да организује Арбанасе, научи их реду и дисциплини, нагнао их на поштовање закона и туђе својине, такав би реформатор наравно прво и прво морао разоружати Арбанасе. Влада пак, која би то требала да изведе, морала би имати на расположењу велику и јаку војску, која би требала не само да успостави ред, него и да га чува и годинама буде десна рука цивилним властима. Међутим, гдје је Арбанији та војска? Из кога се арбанаског елемента може образовати једно тијело, коме може бити повјерена на чување лична и имовна безбједност државља̂на? Нека нам је допуштена само једна паралела. Да ли ће се онај, који се дави у мочвари, сам ишчупати, или му треба неко други да га спасе? Тако стоји и с Арбанијом

Данас Арбанаси представљају само скуп језиковно сродних племена, која немају никакве традиције о заједничкој прошлости, ни културној ни политичкој. Будући без осјећања, да су кадгод у прошлости творили нацију, како ће је моћи у садашњости и будућности творити? Национализам резултира из историјске и културне прошлости, као посљедица из узрока. И онда, кад таква једна нација изгуби своју политичку самосталност, и њена држава буде потпуно раскомандана, живи њена традиција, одржавајући јединство националног духа и подржавајући наду на уједињење и самосталност. Таква на пр. традиција живи и данас у српском народу, у свом његовом пространству, — она га позива на уједињење и даје му снагу, да своју традиционалну тежњу реализује т. ј. да поново постане оно, што је некада био, да рестаурира своју стару државу и величину.

Рекосмо, да Арбанаси данас представљају само скуп језиковно сродних племена. У погледу језика, међутим, они се дијеле на двије језиковне групе, на Тоске и Геге, који се међусобно готово и не разумију, као што тврди Маураматис, добар познавалац Арбанаса, и к томе додаје, да су и несимпатични једни другима. Такође немају заједнички књижевни језик и правопис, већ само покушаје у разним дијалектима и на пет разних азбука Тек прије 4 године изашла је у Бечу граматика арбанашког језика, у којој њен аутор, Пекмези, прави покушај са заједничким књижевним језиком, који би био приступачан и Гегасма и Тоскама.

На тај начин Албанцима оскудијевају оне особине, без којих се не може говорити о једној нацији.

Најзад мора доћи у обзир још један моменат, који Арбанасима данас не даје право, да се, када је у питању подјела европске Турске, позивају на формулу: Балкан балканским народима. Арбанаси нијесу узели учешћа у балканском савезу, као што су то учиниле остале и једине три балканске нације: Срби, Бугари и Грци. Они су били на страни непријатеља балканског савеза и као непријатељи они су потучени од савезних држава. „Sie haben mit den Türken gekämpft und der Ruf Balkan den Balkanvölkern kann höhstens für diejenigen gelten, welche gesiegt haben". Овако и сасвим тачно суди о овоме случају у сједници аустријских делегација чешки посланик Др. Крамарж.

По крви, прошлости и обичајима Арбанаси су најближи балканским народима, особито Србима. У средњем вијеку, прије турске управе, судбина Арбанаса била је натјешње везана са српском државом, — што исто може бити и у наредном добу, и то без икакве штете по Арбанасе, који су већ по своме географском положају и трговачким путевима упућени на Србе.

С.

На море! На море!

Под насловом сињетска „Sloboda" доноси овај чланак:

Од 17. прошлога мјесеца бијесни на Балкану рат. У 25 дана постигоше балкански савезници успјеха, какових историја још не памти. Ова је чињеница задивила и непристрану Европу, док је јавне и потајне непријатеље осопнула и изненадила. Рат се сада приближава крају. Још мало, још једна побједа и Цариград ће отворити врата побједницама, а Султан ће морати потписати оне увјете мира, које му балкански савезници буду диктирали. Тиме се и балканско питање приближава своме ријешењу. Човјек се збиља мора дивити, како и најзамршенија питања могу ријешити и мале државе, без суделовања великих сила, кад се искрено и отворено ради, кад се не говори једно, друго мисли, а треће ради. Ово ће бити велико дјело, дјело којим ће почети нова историска периода у историји балканских народа. Балканска дипломација је већ учинила предрадње, склопила је савез а савезничке ће војске обавити радњу до краја. Балканска се дипломација показала вјештијом и способнијом од дипломације западних држава, а особито од оне тројнога савеза, јер гдје ова дипломација своје прсте има, ту све тако замрси и замути, да се не може ни наћи краја, ни дна видјети. Она све замути, као што су и њезине очи биле мутне па нијесу могле предвидјети догађаје, који се данас одигравају на Балкану. Та дипломација је била изненађена, њу побиједи балканска дипломација. И побијеђена хоће да се сада свети, да увуче своје прсте у балканско питање, те да реалним стечевинама освети пораз, или пак да питање замрси на куд пукло да пукло само да они, који побиједише не поберу плодове побједе.

И сада, када је рат при крају, тројни савез управља заповиједи и захтјеве Србији, а тим и цијелом савезу. Тројни савез забрањује Србији силаз на Јадранско Море преко сјеверне Арбаније.

Србија неће да освоји цијелу Арбанију, већ само хоће да има уски пут преко сјеверне Арбаније низ ријеку Дрин на Сан Ђовани ди Медуа до Драча, пут од неколико клм. ширине, а обалу од 70—80 клм. дужине. Ово хоће Србија, јер јој је неопходно потребито, да узмогне живјети боље, јер јој је најнаравнији пут на Јадранско Море, јер је географски цијела земља према тому мору окренута и јер јој је то најкраћи пут. Захтјев је Србије са сваког гледишта оправдан, а и чедан.

Како онда да буду испуњење те животне потребе погибељне великим силама? И којим правом могу то велесиле забранити Србији? Нити је то њима погибељно нити имају право да то запријече. Оне хоће да Арбанија остане њиховом доменом, а право им лежи у сили, којом ће запријетити, а можда је и употријебити, ако се њихови захтјеви не остваре или ако се не устегне пред неизвјесном будућношћу. Дакако да неће Русија, а тим и цијели тројни споразум изручити балкански савез милости и немилости румуњских и њемачких митраљеза и топова. И зато постоји погибељ, да се не изроди европски рат. И оно, чега се културна Европа бојала и што је као мора притискало могло би се догодити, ако Србија не попусти или се не нагоди. Кривац ће тога бити тројни савез, онај савез, који се хваста, да је чувар европејског мира.

Србија не смије на Јадранско Море, јер иза Србије стоји друга власт. А која? Неће да рекну отворено да је то Русија. Србија не смије преко Албаније на море, или боље она не смије имати своје властите луке, већ ако жели на то море, ено јој лука Клека, Метковића, говоре они

— а Балкан догод стоји под утицајем Турске, ни у коме погледу не може се развијати. А Боже мој та директно култура изискује да се тој „азијатској колонији" у Европи крај учини.

Зар не?

Он: Ви знате, Госпођице, да овдје код нас неке извјесне симпатије за Турке постоје. То се не може ни за зло примити. Јер од Мађара би незахвално било, кад би заборавили гостољубље које је Турска указала мађарским усташима за вријеме: Tökely-ја, Ракоција и Кошут Лајоша. — Али зато ипак сваки непристрасни Мађар мора признати, да садашњи рат Југословена није ништа друго до: једна фаза ренесансе, племена подјармљених од Турака. — Мађари су већ давно извојевали ратове против полумјесеца, они сад већ могу лако са њиме и у љубави живјети. Може бити да кад Срби сврше све своје послове са Турчином да ће и они онда са њиме у љубави живјети. Али то је сигурно, да је та одлучност мале Црне Горе — са којом је напала још увијек велику турску државу — једна блистајућа бравура. Пештански површни посматрач могао би мислити да Црна Гора омаловажава снагу Турске; то само може бити површна импресија, јер Краљ Никола — који је поред свих својих других великих државничких способности још и због тог знатан, као најбистрији и најлукавији (пардон то као добар дипломата мора бити) разум балкански — дакле он сигурно зна шта ради. И ја безусловно вјерујем у његове интуиције.

Ја: О молим, Госп. Херцег, још једно, једно посљедње питање. Кажите молим шта мислите Ви о будућности? О! немојте се чудити! Ја истина знам да се нами обичним смртнима хоризонт мисли код садашњости задржава; али код вас књижевника је то друкчије, ваш велики дух види стољећима у напријед, стољећима у натраг; ви кроз своје духовне наочари у све дубљине, фазе живота прогледате. — Зато, хајде молим, метите оне наочаре које здраво у напријед виде, па ми молим кажите шта о будућности Црне Горе мислите?

Он: (Мало се замисли, па онда говори). Прије или послије, сад или доцније Срби чији се талас културног развијања све на више, више пење — добиће од малаксалих Муслимана што је њихово. Ја међутим имам осјећање, да ће садашњи рат, бити завршни камен у историји Црне Горе. Јуначко доба престаје, нове борбе почињу социјалне борбе! Досад је Црна Гора као гарда Славенства налазила свој позив у бојевима против прастарог непријатеља. Ова мала држава је и у мирном добу војнички табор била. Али у новије доба доспјела је у промет са свјетском индустријом. Може се рећи, да је поносно и чисто сиромаштво Црне Горе на развитак државе добро утицало уколико је развијало шпартанске врлине. Али будућој Црној Гори ће више новаца требати, а познато је да баш у кршној Црној Гори родна поља нијесу у изобиљу. Лако може бити — а поред велике културне способности народа се може сазамислити — да ће се војнички дух, прије, или послије, у трговачки дух претворити. — Сјетите се да су прије неколико стољећа година били Швајцарци најодлучнији борци. Ево слике будућности; Црна Гора као мирна туристанска, индустријална држава; унуци оних црногорских орлова који су се борили против Турака као: управници хотела и вође фабрика. Јелте? чудна али не! перспектива. А Ви, Госпођице, сад можете видјети да сам Вам добар колега, и као новинар чисте крви сам Вам казао и више но што знам, но јесте ли задовољни?

Ја: О јесам, јесам, веома сам Вам благодарна на свему што сте ми казали и поносим се са мишљењем које о Црној Гори имате; и желим, из свег срца желим да се Ваше предсказивање обистини. Јер срећа једног народа у његовом мирном радином индустријалном напретку лежи. Још једном хвала, велика Вам хвала.

Пружила сам му руку и завршила овај интересантан интервју. — Вратила сам се кући са великом радошћу и увјерењем; да је ово мишљење правог Мађара, Херцег Ференца о Црној Гори, компентентније но сва писања шовинистичких мађарских новина.

24 X. 1912. год.

у Бечу и Пешти, а они неки доље прихваћају: не то, већ Спљет. Србији није потреба ни од Клека, ни Метковића ни Спљета, већ властите луке. Србија је слободна држава и ако мисли таквом остати не смије се у господарственом ни трговачком погледу у ничије руке предати: она мора да има своју властиту изворну луку, у којој ће бити потпуна господарица. Она не смије запасти у такове прилике, да јој прави потешкоће и понизује је и један лучки поглавар. Хоће ли тјерати мак на конац тројни савез или ће Србија, дотично балкански савез попустити не зна се. Могуће да ће се сви споразумјети да се даде лука Србији на Јадранском Мору уз неке увјете или пак једна лука на Егејском Мору.

Тројни савез би куд и камо паметније урадио, кад не би у том питању правио Србији никаквих потешкоћа, већ њезине оправдане жеље подупирао и тим је уза се привезао. Србија је и данас фактор, који ће у будуће бити јачи и зато наклоност и пријатељство тога фактора више вриједи него пар километара морске обале. Правећи Србији у том питању неприлику, сили је, да тражи заштите у другога, што се може касније осветити. И онда ће бити сами криви, ако се и обистини потпуно оно, што им сада подмећу. Данас се пребацује тешких гријехова Еренталу, а у будуће ће се још тежих Берхтолду, ако не промијени политику Аустро-Угарске монархије према Србији.

Србија је у овом рату извојевала сјајних побједа, које ју стају и крви и новаца, она мора Србију уредити и усрећити, мора подићи народно господарство и напунити државне касе. Нова Србија мора да живи новим животом, за који јој је свакако неопходно нужан излаз на Јадранско море, и зато је јасан ратни поклик војника: на море, на море!

Тећ' ће вода куд је текла...

Новосадски „Браник“ доноси од честите старине, свог директора, иначе првака српског у Војводини, г. др. Мих. Полит Десанчића на уводном мјесту овај чланак:

Многи и многи нараштаји хришћанских народа на Балкану сишли су у гроб, а сунце слободе *није их обасјало.* За више од пет стотина година од доба отоманске инвазије у Европи, један нараштај хришћанских народа на Балкану тужио је за другим са оном значајном, тужном српском народном пјесмом: *Како бисте како преминусте, а како ли* **робље** *остависте!*„

Осиједели старци, који су одрасли у другој половини прошлога, а који су сада у почетку овога стољећа на сутону свога живота, све су се надали љепшој будућности хришћанских народа на Балкану, а посебице српскога народа, тога патника и мученика од Косова. Ти старци у својој младости, у свом мушком добу, па и у својој старости, много пута преварени, разочарени у својим надама *неуспјехом,* — већ су морали изгубити сваку наду, да ће доживјети онај историјски тренутак за ослобођење хришћанскога Балкана, а у њему ослобођење српскога народа.

Па ево и тај најстарији нараштај доживио је тај историјски тренутак.

Оно, што досад никад *није* било, кад се ослобођавала Србија, Грчка, па и Бугарска, то се ево у нашим данима догодило. Док су досад бивали раздори међу хришћанским државама на Балкану, па је могло доћи и до рата између Србије и Бугарске те и до те несмислице, да се српске, бугарске и грчке *чете на Балкану* међу собом крвавиле ево доживјесмо *епохални савез хришћанских држава ни Балкану.*

У том савезу, осим Бугарске, Србије и Грчке, јесте и Црна Гора, а и Црна Гора је *прва* започела крвави бој против стољетнога диндушманина хришћанских народа на Балкану, и против најгорега душманина, српскога народа, онога народа, који је *прије Косова,* својим *Душановим* законикoм *свијетлио* тадањој Европи својом *уређеном државношћу.*

Ево данас доживјесмо *историјски, епохални период светске повјеснице на Балкану.* Овај *ток* европскога напретка *европске* цивилизације, који је *отоманском инвазијом у Европи био прекинут, ево хоће да се настави на Балкану.* Отоманском инвазијом хришћански народи на Балкану *нијесу могли ићи у корак у цивилизацији и култури са западом Европе.* Гдје би био данас српски народ на Балкану у европској цивилизацији и култури, да је могао са својим Душановим закоником *ићи у корак* са западом Европе!

Па ипак баш та цивилизована Европа, у току читавога прошлога вијека чинила је највеће запреке хришћанским народима на Балкану, кад су се сопственом снагом, потоцима крви и мучеништвом хтјели ослободити од варварскога азијатскога угњетавања да би продужили своју културу, која је прије пет стотина година била прекинута отоманском инвазијом у Европи.

Па и данас, у почетку двадесетог вијека, сва та цивилизована Европа, разним дипломатским и себичним махинацијама, *не да слободан ток развитку цивилизације и културе хришћанских балканских народа.*

Али ево дође нам вијест, да су поред јуначке Црне Горе ушле у *бојну акцију: Србија, Бугарска и Грчка, па је започео историјски епохални дио свјетске повјеснице на Балкану.*

Црна Гора, која је од Косова одржала *весталску ватру за слободу хришћанских народа* на Балкану, данас указује своје јунаке као *„срџбе Божје храбре осветнике“.*

Хришћански народи на Балканском Полуострву, који се боре за цивилизацију и културу, *не уздају* се много у ту цивилизовану Европу, него се *уздају у сопствену снагу.* Хришћански народи на Балкану пак, који стоје под варварским турским угњетавањем, чекајући помоћ своје браће, могу да одговоре данашњој Европи оне ријечи мађарскога пјесника Петефија: Esküszünk, esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk“ („Заклињемо се, заклињемо се, да робови више не ћемо бити“).

То је данас та струја хришћанских народа на читавом Балкану. Па ако данас то цивилизација на западу Европе, ако остале велесиле не увиђају *узвишеност борбе хришћанских народа на Балкану,* то ипак има једна велесила, која ту узвишену борбу увиђа, а то је *Русија,* јер је она такођер више пута обилато проливала крв својих синова за ту узвишену борбу хришћанских народа на Балкану.

Па ти балкански народи *не ће да просе милост те цивилизоване западне Европе,* која према њима тако *маћешки* поступа. Па не желе ти хришћански народи на Балкану да и *опет велика Русија* подноси за њих оне велике жртве, које је толико пута подносила, те је баш ради тих својих жртава изазвала заједничку противност западне Европе. Хришћански балкански народи хоће сами да сврше своју ствар са Турском.

Велики, крвави историјски бој на Балкану започео је. Хришћански народи на Балкану уздају се у Бога и његову вјечну правду, а та Божја правда мора да се покаже било да се хришћански народи на Балкану било данас било сјутра ослободе. *Азија мора изаћи из Европе,* гдје јој није мјесто. Па се мора обистинити старо српско поуздање, она српска стара народна пјесма: *Тећ' ће вода куд је текла, што је српска мајка рекла.*

Вински јунаци

Јављају нам из *Котора:*

Док су народни посланици у Далмацији, општински начелници и вође појединих политичких странака на својој скупштини одржаној у Задру 24. прошлог мјесеца (по новом) једнодушно изјавили симпатије балканским народима и одушевљено поздравили њихову свету борбу за ослобођење досадашње подјармљене браће, а нарочито Србе у Црној Гори и Србији, осудивши и помисаома чијег противљења за то да се на Јадранском Мору залепрша српска застава; док се по свој Далмацији без изнимке кличе балканским владарима и њиховој јуначкој војсци, дотле неки занешењаци из најближег которског села Шкаљара, дрским начином вријеђају највеће светиње Србинове, кличући његовим вјековним душманима, Турцима, које сав свијет сматра варварима, као и њиховом султану, па у вези с тим и — Цувају бану.

Нас не чуди толико тај поступак Шкаљара, тих нових Турака, који су познати као фанатици и готови на све ако их ко плати (изузецима част), и који једини чине изузетак у читавом славенском па и туђем свијету, искаљујући у садашњим свијетлим тренутцима своју вазадашњу мржњу на Србе, а нарочито православне, ма да су и сами њиховог поријекла, већ нас чуди да то све мирно посматрају државни полицијски органи и што више да те делије предводи чак и један редар которске општине, њихов мјештанин. По томе се може лако и закључити одкуд је све то сковано. Но надати се бар да ће општинска управа у Котору ипак предузети што је потребно да тог свог редара позове на одговорност и по заслузи казни, јер то не одговара ни самом њеном угледу, на челу које стоји познати и честити родољуб, г. начелник Радимири.

(Да је нешто виђјети те винске „јунаке“ како би се поднијели кад би били сад на мјесто Турака, те своје некрштене браће. Вријеме ће можда и то показати. Ур).

Видајмо братске ране

— Апел преко „Заставе“ —

У новосадској „Застави“ под горњим насловом изашао је, упућен из Беча, овај апел:

Могу вам са свом поузданошћу јавити, да је знатан и по количини онај санитетски прибор, који је службена Аустрија ономад послала на дар Црногорском Црвеном Крсту. Нека нас не изненади тај чин: и Аустрија није могла изостати иза осталих држава, кад је у питању да се помогне рањеницима, који су часно пролили своју крв на бојишту за слободу своје браће!

Тај је чин знатан још с једнога гледишта. Ако је и могло бити тамо, код нас у некадашњој Војводини човјека, кога су неки службени или други обзири задржали да не учини свој прилог за олакшање судбине балканских народа, а понајприје српских рањеника, од сада не може такав човјек ни постојати. Сада смије и треба и мора да одвоји од својих уста, па да пошаље прилог Српском и Црногорском Црвеном Крсту. Смије — јер је то већ учинило највише мјесто у монархији; треба — јер га осјећаји човјечности на то упућују; мора — јер му то налаже српска дужност!

А како је тешко слати сваки прилог посебице, нека се у нас одмах образују одбори за скупљање и одашиљање таких прилога. Нека Српкиње у томе предњаче.

Још нешто. Брза је помоћ двострука помоћ, нека се не пропусти ни дан, ни час, ни минут. Нека нико не мисли, да је његова мрвица непотребна браћи, која се боре. Од невиђених капљица постају потоци, ријеке, мора. Нека нико не пропусти учинити свакога дана све што може: ако наш поступак не види нико — види га Бог! Чувајмо се његове казне и радујмо се његовој награди!

Српкиње! Прочитајте још једном Змајеву пјесму „Пет талира“, па учините што треба, тако вам среће и љепоте!

Сад није вријеме дугом говору већ раду. Иде вријеме када ћете бити срећне и блажене што ће вам млади Србин моћи рећи:

„Сестро моја,
на нези ти хвала,
„Што си моје
ране његовала!“

Дневник

Вратили се. Његово Величанство Краљ и Њ. Кр. В. Наслједник вратили су се ономад са бојнога поља на Цетиње.

Ручак у Двору. Јуче на подне био је у Краљевом Двору ручак, на који су имали част бити позвани војни изасланици Србије и Бугарске, и остали војни аташеји, који су присуствовали ратним операцијама.

Отпутовали у Лондон. Данас су отпутовали у Лондон као изасланици Црне Горе ради преговора о миру г. г. Лазар Мијушковић, Лујо Војновић и Јово Поповић.

Дипломатске вијести. На Цетиње су се вратили и господа посланици Бугарске, Србије и Грчке, који су за вријеме ратних операција били са Краљем у Главном Стану.

Примирје. Ономад је између балканских држава и Турске закључено примирје.

† сердар Васо Бува — Бјелокосић. Чувени усташки вођа сердар Васо Бува, који се тешко болестан вратио из војске сјеверног одреда, преминуо је 14. ов. мј. у Никшићу, у 64. години свога живота.

Покојни сердар родио се у Колешку (Невесиње) 23. децембра 1858. г.

Био је један од главних покретача чувене Невесињске буне 1875. г. и својом памети и јунаштвом одликовао се толико, да је сјутра дан по првом судару између Срба и Турака на Крекове (23. јуна 1876.) уфронтио чету усташа и као њен официр повео је преко Невесиња до у Фојницу, те пресјекао везу између Гацка и Невесиња.

Затим је учествовао у многим бојевима, а 19. јуна 1876. год. Њ. В. Краљ, а тадашњи Књаз Никола именовао га је за подкомандира баталиона Невесињске Површи, с којим се одликовао у свима бојевима по Херцеговини и Црној Гори.

Кад су херцеговачки баталиони предали оружје на Горици генералу Јовановићу именован је (30. септембра) за подсердара Невесињске Површи у коме је чину провео до 20. фебруара 1879. г., када је произведен за сердара.

Због несносног стања и кад је аустриска влада 1881. г. увела војачење у Херцег-Босни, био је сердар принуђен да са осталим првацима оружаном руком стане на браник свога народа — те се 8. јануара 1882. г. одметнуо са својим пандурима и одмах организовао чету од 300 људи, с којом је 11. истог опсјео Калиновик и сјутра дан придобивши за општу ствар Загорске бегове, повећао своју чету на 800 бораца с којом је 13. заузео Калиновик и гонећи солдате напао на Фочу 18. и 19., а 30. истог на Трново са снагом од 3.000 људи. Затим је учествовао у многим бојевима у којима је доказао своју велику ратничку способност и енергију, али је морао подлећи јачој сили и и 5. августа прећи у Црну Гору.

Кад је 25. септембра ове године Црна Гора објавила рат Турској, похитао је сердар на Тару — гдје је у чину подкомандира учествовао у бојевима до заузећа Пљеваља, одакле се тешко болестан вратио у Никшић, гдје је и своју племениту душу испустио.

Био је чувен са својих веза са муслиманским беговима.

Покој му души и вјечан помен у народу!
А. Лубурић.

Читуља. Јављају нам из Шабца у Србији, да се 31. октобра ов. г. преселила у вјечност честита Српкиња *Софија Петрановић,* супруга Проф. Стева Петрановића, који је за вријеме Књаза *Данила I.* био управник Богословског сјеменишта на Цетињу.

Покој јој души!

Пљевља моја, весел'те се!

Пљевља моја, весел'те се!
Срећна као никад прије,
У вами се данас свуда
Стјег знамења светог вије.

Пљевља моја, весел'те се!
Нек се српска пјесма хори;
Нек се чује на све стране
Кад слободу Србин створи.

Пљевља моја, весел'те се!
Срећна као никад прије, —
У вами се загрлише
Краљевине српске двије.

У Пљевљима, 1912. год. **Полимац**

ЈЕДИНСТВЕНА И У ОВОЈ СТРУЦИ НА ДАЛЕКО ПРИЗНАТА
ТРГОВИНА СВИХ СРПСКИХ ПРАВОСЛАВНИХ ЦРКВЕНИХ УТВАРИ
НИКОЛЕ ИВКОВИЋА у НОВОМ САДУ у својој кући дунавска улица бр. 10.

ИЛУСТРОВАНИ ЦЕНОВНИК
ТРГОВИНЕ СРП. ЦРКВ. УТВАРИ
НИКОЛЕ ИВКОВИЋА
НОВИ САД
ВЕЛИКИ ИЛУСТРОВАНИ ЦЕНОВНИК НА ЗАХТЕВ ШАЉЕМ БАДАВА

У Српству највећа трговина и радионица за српске прав. цркве, наиме: **одежда, неба, литија, барјака, плаштаница, крстова, кадионица, кивота, кандила, петохлебница, полилеја** (ћоке цветови), **целиваћа** на лиму, **икона** на платну и на артији и т. д. Израђујем **барјаке, заставе** за пјевачка друштва, од најједноставнијих до најскупоцјенијих, везене са златом и свилом. Призната радионица као најусавршенија, **иконостаса, Христових гробова, певница** и т. д. **добра** радионица свештеничких **хаљина** и велики избор **шешира, камилавки** и **појаса.** Све радионице и трговина налазе се у сопственој кући а **сваку наруџбину извршујем тачно и брзо под својим личним надзором. — Велики и богато илустровани цјеновник шаљем на захтјев бадава.**

Адреса за наруџбине:
Никола Ивковић, Нови Сад (Ujvidék)
Europe Hongrie. бр. 29 п.п. 5.30

Штампа Кр. Ц. Државне Штампарије.
Власник и одговорни уредник **Радомир Кривокапић Орлински**